

Woman in Development and Politics

Identifying the challenges and opportunities of the digital economy in the development of rural women's home businesses

Nasser Seifollahi¹ | Golsoum Akbari Arbatan²

1. Corresponding Author, Associate Professor of Management and Economics, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. E-mail: n.seifollahi@uma.ac.ir
2. PhD in student, Department of Management and Economics, Faculty of Social Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. E-mail: akbari.arbatan69@gmail.com

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 12 November 2022

Received in revised form: 22

February 2023

Accepted: 15 March 2022

Published online: 23 September 2023

Keywords:

Digital economy,
information technology,
home businesses,
rural women,
opportunities and challenges.

ABSTRACT

The modern world has already taken the first step towards a fundamental technological reality, the digital economy. The modern global labor market is a complex multi-component and dynamic system that is constantly influenced by information technology and requires changes in the content of the work process, its organization, the structure of employment and social and labor relations. The use of digital technologies creates new opportunities for businesses, including businesses located in rural areas, to enhance business growth and economic development, businesses, especially small and medium-sized enterprises in rural areas often suffer from poor digital connectivity and digital exclusion, including lack of access Internet and low levels of digital literacy, they face problems. With this aim, this research has developed and validated a conceptual framework with thematic analysis method in a descriptive manner, through in-depth semi-structured interviews. The statistical population includes experts and experts and rural business owners, among whom 12 people were selected by purposeful sampling and participated in this study. The reliability of interview analysis is 79%. In order to ensure the validity of the research, it was tried to be a statistical sample of people who have the necessary knowledge and expertise in the context of the research, as well as to minimize the intervention of researchers in the research, and also to refer the coding result to a number of experts and obtain their final approval regarding the extraction framework. Findings of the study showed that, the challenges and opportunities of the digital economy in rural businesses, which include two comprehensive and central themes, 10 organizing themes and 52 basic themes. The opportunities facing the digital economy in rural businesses with 5 organizing themes and 21 basic concepts include things such as job value creation, convergence of technology with economic goals, global customer orientation, networking capability, business resilience, which can transform the capability into potential value in the implementation of the economy. They provide digital. It refers to the challenges and problems and factors involved in the implementation of digital technologies in rural businesses. It includes 5 organizing themes and 31 primary concepts, which are: digital process gaps, creating a black economy for rural businesses, adverse social effects, cultural aspects, technological risks that make the implementation of the digital economy more difficult. The results of the present study indicated that, The rapid growth of the digital economy, and especially the COVID-19 pandemic, has accelerated the spread of digital technology use, leading to an urgent need to align rural women's home businesses with government policies. Many rural women's home businesses have been digitally deprived due to the digital divide and the resulting limitations. They may face challenging business conditions to continue their careers. In addition, the female workforce in rural areas lacks the necessary flexibility in labor markets to adapt. This shows that rural women's home businesses should use technology and upgrade training programs to equip themselves with the right skill sets.. Therefore, during the rapid digital transformation, not only should immediate investment be considered in digital connectivity and networks for rural businesses that are underserved by digital services, but also digital skills and literacy should be increased and help absorb new digital innovations.

Cite this article: Seifollahi, N., & Akbari Arbatan, G. (2023). Identifying the challenges and opportunities of the digital economy in the development of rural women's home businesses. *Women in Development and Politics*, 21(3), 781-806. DOI: <https://doi.org/10.22059/JWDP.2023.351079.1008275>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

DOI: <https://doi.org/10.22059/JWDP.2023.351079.1008275>

انتشارات دانشگاه تهران

زن در توسعه و سیاست

شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های اقتصاد دیجیتال در توسعه کسب‌وکارهای خانگی زنان روستایی

ناصر سیفاللهی^۱ | گلثوم اکبری آرباطان۱. نویسنده مسئول، دانشیار گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. رایانامه: n.seifollahi@uma.ac.ir۲. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت بازرگانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. رایانامه: akbari.arbatan69@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	دنیای مدرن در حال حاضر اولین گام را به سوی یک واقعیت اساسی فناوری، یعنی اقتصاد دیجیتال برداشته است. بازار کار جهانی مدرن، یک سیستم پیچیده چندجزئی و پویا تحت تأثیر دائمی فناوری اطلاعات است و مستلزم تغییراتی در محتوای فرایند کار، سازمان‌دهی آن، ساختار اشتغال و روابط اجتماعی و کار است. با توجه به اهمیت این موضوع، شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های اقتصاد دیجیتال در مشاغل روستایی حائز اهمیت است. این پژوهش با این هدف به شیوه توصیفی، از طریق مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختارمند به تدوین و اعتباریابی چارچوبی مفهومی با روش تحلیل مضمون پرداخته است. جامعه آماری شامل خبرگان و صاحب‌نظران و صاحبان مشاغل روستایی هستند که از بین آن‌ها دوازده نفر به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و در این مطالعه مشارکت کردند. میزان پایایی تحلیل مصاحبه ۷۹ درصد است. برای تأمین روایی پژوهش نیز نمونه آماری از افرادی انتخاب شدند که از دانش و تخصص لازم در بستر پژوهش برخوردار باشند. همچنین مداخله محققان در تحقیق به حداقل برسد و نیز نتیجه کدگذاری به تعدادی از خبرگان ارجاع و تأیید نهایی آن‌ها در خصوص چارچوب استخراجی اخذ شود. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد مفاهیم در قالب دو مضمون اصلی فرصت‌ها و چالش‌ها است که فرصت‌ها با پنج مضمون شامل قابلیت شبکه‌سازی، همگرایی فناوری با اهداف اقتصادی، مشتری‌محوری جهانی، ارزش‌آفرینی شغلی، تاب‌آوری مشاغل و چالش‌ها در قالب پنج مضمون شامل شکاف‌های فرایندی دیجیتال، ایجاد اقتصاد سیاه برای مشاغل روستایی، اثرات نامطلوب اجتماعی، جنبه‌های فرهنگی، مخاطرات فناورانه و فرصت‌ها دسته‌بندی شده‌اند.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۲۱	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۱۲/۰۳	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۴	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۷/۰۱	
کلیدواژه‌ها: اقتصاد دیجیتال، زنان روستایی، فناوری اطلاعات، فرصت‌ها و چالش‌ها، مشاغل خانگی.	

استناد: سیفاللهی، ناصر و اکبری آرباطان، گلثوم (۱۴۰۲). شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های اقتصاد دیجیتال در توسعه کسب‌وکارهای خانگی زنان روستایی. زن در توسعه

و سیاست، ۲۱(۳)، ۷۸۱-۸۰۶. DOI: <https://doi.org/10.22059/JWDP.2023.351079.1008275>DOI: <https://doi.org/10.22059/JWDP.2023.351079.1008275>

© نویسندگان.

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

اخیراً شاهد سرعت فزاینده صنعتی شدن کشورهای پیشرفته در زمینه‌های جدید (فناوری‌های روز دنیا) هستیم. بازار کار جهانی مدرن یک سیستم پیچیده چندجزئی و پویا تحت تأثیر دائمی فناوری اطلاعات است که مستلزم تغییراتی در محتوای فرایند کار، سازمان‌دهی آن، ساختار اشتغال و روابط اجتماعی و کار است (Kryshtanovych, 2022). با رشد سریع اینترنت که از اواسط دهه ۱۹۹۰ شروع شد، چشم‌انداز دیجیتالی گسترش یافته و نحوه عملکرد کسب‌وکارها و نحوه تعامل مصرف‌کنندگان در معاملات با مشاغل و با یکدیگر را تغییر داده است. کامپیوترها در حال حاضر همه‌جا حضور دارند و اقتصاد به روش‌هایی که مردم حتی چندسال پیش نمی‌توانستند پیش‌بینی کنند به فناوری‌های دیجیتال و اینترنت متکی است (Barefoot et al., 2018). اقتصاد دیجیتال که از آن به‌عنوان اقتصاد اینترنتی، اقتصاد مبتنی بر شبکه، اقتصاد مبتنی بر وب و اقتصاد جدید هم نام برده می‌شود، به‌صورت ساده، اقتصادی است که قسمت اعظم آن بر پایه فناوری‌های دیجیتال شامل شبکه‌های ارتباطی، رایانه‌ها، نرم‌افزارها و سایر فناوری‌های اطلاعاتی است. استفاده از فناوری‌های دیجیتال فرصت‌های جدیدی را برای کسب‌وکارها، از جمله مشاغلی که در روستاها واقع شده‌اند، به‌منظور افزایش رشد کسب‌وکار و توسعه اقتصادی ایجاد می‌کند که به‌طور قابل‌توجهی به رونق بریتانیا کمک می‌کند. با این حال، کسب‌وکارها به‌ویژه شرکت‌های کوچک و متوسط^۱ در مناطق روستایی بیشتر به‌دلیل اتصال دیجیتالی ضعیف و محرومیت دیجیتال، از جمله عدم دسترسی به اینترنت و سطوح پایین سواد دیجیتال، با مشکل روبه‌رو می‌شوند (Tiwasing et al., 2022).

گفتمان مربوط به نفوذ و تأثیرگذاری فناوری‌های دیجیتال در مشاغل خانگی زنان هنوز در مراحل ابتدایی است، درحالی‌که می‌توان جوهره آن را در بیداری گسترده‌تر کارآفرینی دیجیتال دنبال کرد (Dy et al., 2017; McAdam et al., 2020). به‌طور خاص، نیاز به مطالعاتی وجود دارد که از روایت‌های صرفاً کارکردگرایانه در مورد ویژگی‌های فناورانه جدید درحال توسعه کار فاصله بگیرند و زمینه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی گسترده‌تر را در نظر بگیرند (Dy et al., 2018; Ughetto et al., 2019). یکی از عناصر ناشناخته و درعین حال حیاتی کسب‌وکارهای خانگی زنان در عصر دیجیتال، فرایندهای ظریف روال کار و زندگی زنان در فضاهای دیجیتال معاصر است (Kelly & McAdam, 2022)؛ زیرا مشاغل خانگی زنان روستایی نیروی محرکه‌ای برای ایجاد تحول در اقتصاد روستا است. این روزها نقش زنان فقط به کارهای خانه محدود نشده و مرز میان مشاغل برای خانم‌ها و آقایان برداشته شده است. مشاغل خانگی زنان روستایی همچنین در قلب خدمات اجتماعی

و پایداری قرار دارند و در بسیاری موارد به عنوان محرک‌های توسعه روستایی و فعالیت شرکت‌های اجتماعی دیده می‌شوند (Phillipson et al., 2017; Steiner & Teasdale, 2019). با این حال، سیاست‌ها و حمایت‌های تجاری اغلب مورد توجه قرار نمی‌گیرند (Phillipson et al., 2019). به‌ویژه در مورد شکاف دیجیتال (Warren, 2007; Townsend et al., 2016) این شکاف شهری و روستایی عمدتاً از دو موضوع اصلی نشئت می‌گیرد (Salemink et al., 2017): نخست، اتصال دیجیتال، که به عنوان «دسترسی به اتصال سریع و مطمئن اینترنت (ثابت یا موبایل) تعریف می‌شود که کاربران را قادر می‌سازد از هوشمندی و خدمات دیجیتال استفاده کنند». دوم، کارایی و عملکرد دیجیتال که به «فعالیت‌های لازم برای اطمینان از اینکه همه افراد و جوامع، از جمله محروم‌ترین افراد، به فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات^۱ دسترسی دارند و از آن‌ها استفاده می‌کنند» اشاره دارد. از آنجا که مناطق روستایی می‌توانند از نظر جغرافیایی منزوی باشند و در مناطق حاشیه‌ای تر با تراکم جمعیت کم باشند (Townsend et al., 2016). این امر سرمایه‌گذاری در اتصال و شبکه‌های دیجیتال را کاهش می‌دهد.

دسترسی به پهنای باند با کیفیت و خدمات دیجیتال، هنوز یک چالش بزرگ برای بسیاری از مشاغل روستایی به قوت خود باقی مانده است (Philip & Williams, 2019); به‌ویژه اتصال ضعیف می‌تواند شرکت‌های روستایی را در پذیرش فناوری جدید، مشارکت در فعالیت‌های نوآوری، رشد کسب‌وکار و بین‌المللی‌سازی، به‌ویژه در دنیای دیجیتال محدود کند (Bowen & Morris, 2019). با توجه به این نکته، ویلسون و همکاران^۲ (۲۰۱۸) بیان می‌کنند که اگر محدودیت‌های دیجیتال برداشته شود و پتانسیل دیجیتال در مناطق روستایی محقق شود، برآورد می‌شود ۱۵ میلیارد پوند یا بیشتر می‌تواند سالانه، گردش مالی اضافی برای اقتصاد کشورهایی مثل بریتانیا ایجاد کند. این نشان می‌دهد کسب‌وکارهای زنان روستایی می‌توانند مشارکت بیشتری داشته باشند، اما برای تحقق پتانسیل‌های خود نیاز به بررسی کامل در برنامه‌ها و سیاست‌های رشد اقتصادی در دنیای دیجیتال دارند (Tiwasing et al., 2022).

اگرچه کارآفرینی دیجیتال به عنوان یک هموارکننده بزرگ مطرح شده است، اطلاعات کمی وجود دارد در مورد اینکه زنان چگونه گذار از مشاغل سنتی به مشاغل دیجیتال را تجربه می‌کنند یا راهبردهای مقابله‌ای که به منظور هدایت محیط‌های کار دیجیتال به کار می‌گیرند. در این زمینه درک چالش‌ها و فرصت‌های دیجیتالی کلیدی در مناطق روستایی، به منظور بهبود محیط دیجیتال و

1. ICT

2. Wilson et al.

حمایت از کسب‌وکارهای خانگی زنان روستایی برای رونق در عصر دیجیتال بسیار مهم است و با توجه به وابستگی روزافزون کسب‌وکارها و مصرف‌کنندگان به محصولات و خدمات دیجیتال، شناسایی چالش‌ها و موانع اقتصاد دیجیتال در کسب‌وکارهای خانگی زنان روستایی ضرورت پیدا می‌کند.

۲. پیشینه پژوهش

۲-۱. پیشینه نظری

همان‌طور که ایده اقتصاد دیجیتال از سال‌ها پیش مطرح بوده است، چالش‌های مرتبط با اندازه‌گیری آن نیز وجود دارد. یکی از اساسی‌ترین چالش‌ها، نبود تعریف دقیق و جهانی است که مشخص می‌کند در هنگام اندازه‌گیری اقتصاد دیجیتال باید چه فعالیت‌هایی را در نظر گرفت. بخشی از آنچه تعریف اقتصاد دیجیتال را دشوار می‌کند، ماهیت به‌سرعت در حال تغییر فناوری است که ممکن است کسب‌وکارها و مصرف‌کنندگان از فناوری‌های جدید برای انجام وظایف استفاده کنند (Barefoot et al., 2018). امروزه اقتصاد دیجیتال به‌عنوان جایگزین اقتصاد اطلاعات در دهه ۱۹۷۰، اقتصاد دانش و اقتصاد الکترونیکی در دهه ۱۹۸۰، اقتصاد نوین در دهه ۱۹۹۰ و اقتصاد شبکه و اقتصاد اینترنت در دهه اول هزاره ۲۰۰۰ مطرح شده است. مفهوم‌سازی اقتصاد دیجیتال برای توسعه کاربردهای دیجیتالی و تبیین راهبردها و سیاست‌ها در این زمینه تعیین‌کننده است؛ به‌ویژه اینکه اقتصاد دیجیتال در سیاست‌گذاری مفهوم به نسبت جدیدی است (Moradi & Hedayati, 2018). اقتصاد دیجیتالی عبارت است از «شبکه‌ای جهانی از اقتصاد و فعالیت‌های اجتماعی که از طریق فناوری اطلاعات و ارتباطات مانند اینترنت، موبایل و شبکه‌ها امکان‌پذیر شده است» (Nurai Nejad, 2007).

در اقتصاد نوظهور و جدید، شبکه‌سازی دیجیتالی و زیرساخت‌های ارتباطی، پایگاهی جهانی فراهم می‌سازند که از طریق آن افراد و سازمان‌ها با یکدیگر در حال تعامل، ارتباط و همکاری هستند و اطلاعات موردنظر خود را جست‌وجو می‌کنند. این پایگاه شامل محصولات و خدماتی است که قابل دیجیتالی شدن هستند. این محصولات را می‌توان در هر زمان و هر نقطه جهان از طریق این زیرساخت‌های دیجیتالی تحویل داد. همچنین مصرف‌کنندگان و کسب‌وکارها به‌صورت دیجیتالی تراکنش‌های مالی را صورت می‌دهند. این کار از طریق ارزهای دیجیتالی یا تراکنش‌های مالی صورت می‌گیرد که از طریق کامپیوترهای شبکه‌سازی شده و وسایل سیار حمل می‌شوند و کانال‌های توزیع فیزیکی مثل حمل‌ونقل که با استفاده از ریزپردازنده‌ها و قابلیت‌های شبکه‌سازی ارائه می‌شوند (Nouri & Tabatabai Nia, 2020).

گزارش اخیر دفرا (۲۰۲۱) نشان می‌دهد اقتصاد دیجیتال فرصت‌های جدیدی را برای فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی در چندین حوزه زندگی مانند توسعه اقتصادی، جریان اطلاعات و انتقال دانش، کسب‌وکار الکترونیک، خدمات بهداشتی و همچنین فرصت‌های آموزشی فراهم می‌کند (Freeman & Park, 2015; Castellacci & Tveito, 2018) و دارای پتانسیل روشنی در پرداختن به برخی مسائل ذاتی در روستاها و کسب‌وکارهای روستایی است (Townsend et al., 2016). کسب‌وکارهای روستایی می‌توانند به بازارها و خدمات گسترده دسترسی آنلاین داشته باشند تا موقعیت رقابتی و عملکرد تجاری خود را بهبود بخشند (Phillipson et al., 2019; Tiwasing, 2021). با این حال، مشاغل در مناطق روستایی با تعدادی چالش دیجیتالی روبه‌رو هستند. به‌عنوان مثال، بیش از بیست درصد اماکن در مناطق روستایی فاقد اینترنت هستند که یکی از چالش‌های کلیدی مشاغل روستایی است. از طرف دیگر، زیرساخت‌های با قابلیت گیگابایت، مانند شبکه‌های بی‌سیم 4G و 5G می‌توانند مزایای اقتصادی و اجتماعی را از طریق افزایش بهره‌وری و نوآوری به ارمغان بیاورند (Cowie et al., 2020)؛ بنابراین سرمایه‌گذاری در شبکه‌های باند پرسرعت و پیشرفته در مناطق روستایی می‌تواند شکاف روستایی-شهری را کاهش دهد و فعالیت‌های مرتبط با دیجیتال را افزایش دهد (Tiwasing, 2021).

مناطق روستایی در حال حاضر ۲۶ درصد جمعیت کل کشور معادل ۲۱ میلیون نفر را پوشش می‌دهند، اگرچه نسبت آن‌ها بین مناطق مختلف متفاوت است. نظر به جایگاهی که روستا و روستانشین در پویایی اقتصاد کشور از قبیل کمک به رشد اقتصادی، کنترل نرخ تورم، افزایش نرخ اشتغال و فعالیت دارد (به‌طور ویژه در تولید کالاهای اساسی و راهبردی نیز مؤثر است) می‌تواند بستر مناسبی برای تولیدات کشاورزی، دامی، صنعتی و خدماتی، حفظ محیط‌زیست و امنیت، هنجارهای فرهنگی و اجتماعی، حراست و نگهداری مرزها را فراهم کند. از طرفی ظرفیت جمعیت ۲۱ میلیون نفر ساکن در این مناطق با اتخاذ تدابیر صحیح و مدبرانه زمینه شکوفایی و توسعه پایدار مناطق روستایی و به تبع آن کشور را به همراه خواهد داشت. شناخت دقیق مسائل مربوط به روستاهای ایران از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است؛ زیرا ریشه تمامی مشکلات و مسائل عقب‌ماندگی مثل فقر گسترده، نابرابری در حال رشد، رشد سریع جمعیت و بیکاری فزاینده، در مناطق روستایی قرار دارد (Amirani, 2010).

کسب‌وکارهای زنان روستایی بیشتر با ارائه خدمات دیجیتال محدود به دلیل هزینه‌های بالای ایجاد زیرساخت‌های دیجیتال در مناطقی با جغرافیای پراکنده مواجه هستند (Tims, 2020). تراکم پایین جمعیت بسیاری از مناطق روستایی، جذب خدمات اپراتورهای مخابراتی تجاری را کاهش

می‌دهد؛ زیرا تراکم پایین جمعیت، بازدهی‌ای را که اپراتورها از مشتریان می‌گیرند کاهش می‌دهد (Tiwasing, 2021) و مشکلاتی برای ارائه‌دهندگان کسب‌وکارهای روستایی به بار می‌آورد (Roberts et al., 2017; Salemink et al., 2017; Philip & Williams, 2019). این شکاف دیجیتال نه تنها بر فعالیت‌های روزمره مردم و کسب‌وکارها تأثیر می‌گذارد، بلکه به‌طور بالقوه مانع توسعه اقتصاد منطقه‌ای و محلی می‌شود (Falk & Hagsten, 2021)؛ برای مثال آتاسوی^۱ (۲۰۱۳) تأکید می‌کند که دسترسی به خدمات اینترنتی ارتباط مثبتی با رشد اشتغال به‌ویژه در مناطق روستایی و دورافتاده دارد. همچنین ترانوس و همکاران^۲ (۲۰۲۱) استدلال می‌کنند که فناوری‌های مرتبط با اینترنت اهمیت زیادی بر بهره‌وری منطقه‌ای دارند. بنابراین، کسب‌وکارهای روستایی در مناطق محروم، در صورت وجود شکاف دیجیتالی، اقتصاد منطقه‌ای و روستایی را با مشکل مواجه می‌کند. با جمع‌بندی آنچه بیان شد می‌توان اقتصاد دیجیتال را اقتصادی معرفی کرد که ایجاد ارزش در آن مبتنی بر فناوری‌های دیجیتال است و ستون فقرات آن ارتباطات به‌منظور ساخت اکوسیستمی بین مردم و سازمان‌ها و زیرساخت‌های فناورانه است.

هر مکانی که افراد در آن زندگی می‌کنند، از خانه تا سایر محیط‌های اجتماعی می‌تواند به محل کار تبدیل شود (Kelly & McAdam, 2022). اگرچه کسب‌وکارهای خانگی به‌وسیله زن و شوهر راه‌اندازی و اغلب به‌وسیله ایشان اداره می‌شوند و در ادبیات مشاغل خانگی عمدتاً زنان را بازیگران نامرئی در تاریخ به تصویر می‌کشند، اما چنین نامرئی‌بودنی نتیجه ساختارهای تجاری سنتی مردسالارانه است و اهمیت زنان را نادیده می‌گیرد (Discua Cruz et al., 2022). کسب‌وکارهای خانگی زمینه‌ای است که هم چالش‌ها و هم فرصت‌هایی در رابطه با مشارکت زنان در تداوم کسب‌وکار خانگی ایجاد می‌کند (Campopiano et al., 2017; Stead, 2017). در میان این چالش‌ها و فرصت‌ها، مطالعات قبلی نشان می‌دهد منطق فرهنگی هنوز ممکن است برخی از رویاهای مشارکت زنان را تقویت کند و زنان را تشویق کند تا در طول نسل‌ها در جست‌وجو و پیگیری فرصت‌های تجاری جدید و دیجیتال شرکت، طول عمر کسب‌وکار خود را تضمین کنند (Fitz-Koch et al., 2019). دافی و پروشنیوسکا^۳ (۲۰۱۷) استدلال می‌کنند که درمورد ماهیت فضای دیجیتال که بسیاری از زنان در مشاغل خانگی با آن مواجه می‌شوند، چیزی نامشخص وجود دارد که فراتر از خود کار است و به دنیای کسب‌وکار آن‌ها اشاره دارد و بر روش‌هایی که در آن کار

1. Atasoy

2. Theranos et al.

3. Poroshniewska

می‌کنند تأثیر می‌گذارد. الیاس و همکاران^۱ (۲۰۱۷) فناوری‌های دیجیتال را به‌عنوان ایجاد محیطی برای زنان مورد بحث قرار می‌دهد که در آن سلسله‌مراتب قدرت سنتی با بار جدیدی از مدیریت خود در شرایط عدم اطمینان رادیکال و اتصال ثابت جایگزین می‌شود. به‌طور خاص، همان‌طور که فلورادی^۲ نظریه‌پرداز انتقادی اجتماعی (۲۰۱۴) استدلال می‌کند، ما دیگر فقط آنلاین نمی‌شویم، بلکه در فضاهای دیجیتال زندگی می‌کنیم و فناوری‌های دیجیتال به بخشی از کارهای روزمره و روال زندگی افراد تبدیل شده است. این تنش‌های بالقوه ناشی از هم‌پوشانی فضاهای کاری و غیرکاری و نفوذ کار به زندگی شخصی است که دیگر نمی‌توان به راحتی آن را نادیده گرفت. با توجه به هدف این مقاله بررسی موانع و فرصت‌های کلیدی کسب‌وکارهای خانگی زنان روستایی در عصر دیجیتال و بهبود رشد دیجیتالی دارای اهمیت بسیار است؛ زیرا مشاغل روستایی می‌توانند نقش مهمی در دستیابی به اهداف اقتصادی ایفا و به رونق اقتصادی ملی و رفاه ملی کمک کنند (Phillipson et al., 2019).

۲-۲. پیشینه تجربی

نورائی‌نژاد^۳ (۱۳۸۵) در مطالعه‌ای سعی دارد با نگاهی به بحث شکاف دیجیتالی به تجزیه و تحلیل وضعیت آن در جهان پرداخته و با تأکید بر روی نمونه ایران، اهمیت آن را روشن کند. در این پژوهش به اهمیت بحث شکاف دیجیتالی در اسناد و گزارش‌های معتبر بین‌المللی از جمله سند تعهد تونس و اعلامیه هزاره اشاره می‌شود و موقعیت کنونی ایران طبق شاخص‌های مختلف جهانی از جمله DAI بررسی می‌شود. در پایان راه‌حل‌های پیشنهادی برای کاهش این سه آمادگی الکترونیک و DOI شکاف با اشاره به فعالیت برخی دولت‌های در حال توسعه آورده شده است و در نهایت، پژوهشگر پیشنهاد می‌کند دولت ایران و به‌خصوص وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات با توجه به الگوها و استانداردهای جهانی در این عرصه، برای بحث آموزش هم‌زمان نیز ارزش و اهمیت خاص خود را قائل شود.

ناظمی^۴ (۱۳۹۵) به بررسی دو مفهوم مصرف مجازی دیجیتال و معرفی و مقایسه برخی نظریه‌های اقتصادی و اجتماعی پیرامون آن می‌پردازد. در این نوشتار، ابتدا پدیده مصرف در فضای مجازی معرفی شده، سپس به شباهت‌ها و تفاوت‌های آن با مصرفی که در نظریه‌های کلاسیک در

1. Elias et al.

2. Florida

3. Norainejad

4. Nazmi

مورد فناوری‌های دیگر آمده، اشاره شده است. بعد از آن مفهوم اقتصاد مجازی که حول ارزش‌آفرینی و مصرف در فضای مجازی شکل گرفته، معرفی و به‌طور خلاصه بررسی شده است. سپس مصرف مجازی در ترازوی دو رویکرد تئوری انتقادی و مطالعات فرهنگی صنعت بحث و بررسی می‌شود. در پایان نیز سیاست‌گذاری فضای مجازی در سطوح ملی و بین‌المللی به‌طور خلاصه بررسی و در مورد سیاست‌های جمهوری اسلامی ایران در این باره، بحث شده است.

دهکردی و دانش^۱ (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای به شناسایی رخدادهای پامدها، تهدید و فرصت‌های پیش روی اقتصاد دیجیتال در ایران بر اساس روندهای درونی و محیطی کنونی می‌پردازند. این تحقیق با ماهیت اکتشافی و با هدف بسط دانش و شناخت موجود و تصحیح شیوه طرح مسائل و ایده‌های مرتبط با توسعه اقتصاد دیجیتال ایران انجام شده است. همچنین پژوهش حاضر بر مبنای جست‌وجوی داده‌ها، دارای ماهیت کیفی است. روش مورد استفاده ترکیبی از سناریو و Steep v است. طبق نتایج، چهار سناریو با عناوین فرشتگان ثروت، مدرنیته در وقتی دیگر، چرخش به عقب و عقلانیت در محدودیت انتخاب و تدوین شده است.

مرادی و هدایتی^۲ (۱۳۹۶) به طراحی الگویی می‌پردازند که کشور را از یک اقتصاد مبتنی بر منابع به اقتصاد دیجیتالی انتقال دهد. با توجه به هدف این پژوهش، پژوهشگران از نظریه زمینه استفاده کردند. در این روش، اطلاعاتی که از طریق مصاحبه گردآوری می‌شود، به تولید نظریه و مدل می‌انجامد. یافته‌های این پژوهش مؤید آن است که فرایند تکاملی مدل کلان گذار به اقتصاد دیجیتال در ایران مبتنی بر مؤلفه‌هایی است که در ابعاد تفصیلی برای گام‌های شناسایی وضع موجود، فراهم کردن الزامات برای دستیابی به اقتصاد دیجیتالی، تبیین راهبردها و سیاست‌های رشد و توسعه اقتصاد دیجیتالی، شناسایی فرصت‌های پیش‌روی اقتصاد دیجیتالی، توسعه کاربردهای بخشی اقتصاد دیجیتالی و وضعیت مطلوب، یعنی دستیابی به اقتصاد دیجیتال، شناسایی و معرفی شده است.

نوری و طباطبایی‌نیا^۳ (۱۳۹۸) بیان کردند بر اساس نتایج پژوهش، برای اقتصاد دیجیتال پنج قوت داخلی در برابر سه ضعف داخلی و هفت فرصت خارجی در برابر پنج تهدید خارجی شناسایی و بررسی شده است. سپس با مقایسه نقاط قوت داخلی و فرصت‌های خارجی، نقاط ضعف داخلی و فرصت‌های خارجی، نقاط قوت داخلی و تهدیدهای خارجی و نقاط ضعف داخلی و تهدیدهای خارجی با یکدیگر، هشت راهبرد برای بهره‌برداری از اقتصاد دیجیتال، در فضای اقتصادی ایران ارائه شده است. در نهایت بیست عامل داخلی و خارجی که از طریق تکنیک SWOT استخراج شده است.

1. Dehkordi & Danesh

2. Moradi & Hedayati

3. Nouri & Tabatabainia

همچنین با استفاده از روش دیمتل از منظر درجه علیت، مورد مقایسه قرار گرفته‌اند که نتایج نشان داد بالاترین رتبه اثرگذاری، مربوط به عامل افزایش و توسعه تجارت الکترونیک و بالاترین رتبه اثرپذیری، مربوط به عامل سرمایه‌گذاری عظیم است.

الدرواس^۱ (۲۰۱۷) به بررسی تعامل میان اقتصاد دیجیتال و مناسبات زندگی مدرن تحت تأثیر پارادایم فکری فیلسوف آلمانی یورگن هابرماس می‌پردازد. در این پژوهش ابتدا محقق در قالب یک جامعه‌شناس، مبانی فکری هابرماس و مفاهیم نشریافته به‌وسیله وی نظیر دهکده جهانی و زندگی متعامل میان تمدن‌ها را به تفصیل توضیح می‌دهد و سپس با بیان ویژگی‌های اقتصاد دیجیتال و فرصت‌های ایجادشده در اثر تحول دیجیتال در جوامع، مثال‌هایی در شتاب‌گیری نظریات هابرماس بیان می‌دارد. در این میان تحول در نظام‌های اقتصادی، انعطاف‌پذیری بیشتر جوامع و مکانیسم‌های اقتصادی و نزدیکی بیشتر ایدئولوژیکی به‌عنوان موهبت‌های نظام جدید مطرح می‌شود.

مولایدینو^۲ (۲۰۲۱) استدلال می‌کند که تجربه کشورهای توسعه‌یافته نشان می‌دهد جریان آزاد اطلاعات تأثیر مثبتی بر گذار سریع به اقتصاد بازار و بهبود زندگی اجتماعی دارد. با توجه به نفوذ سریع اینترنت و فناوری اطلاعات و ارتباطات به زندگی ما، می‌توان گفت با این‌گونه نوآوری‌ها کسب‌وکارهایی که به‌موقع بر مجموعه دانش جدید تسلط نداشته باشند سهم خود را از بازار از دست می‌دهند و در رقابت با جهانی‌شدن رفتار آن‌ها طبیعی است. در نتیجه، اقتصاد دیجیتال جزء لاینفک کشورهای توسعه‌یافته است و توجه به توسعه آن چندین برابر نتیجه می‌دهد. البته امروز برای یک کشور توسعه‌یافته، بیش از هر زمان دیگری تمرکز بر اقتصاد دیجیتال مهم است زیرا کوتاه‌ترین راه برای رشد، اقتصاد دیجیتال است.

عبدالرحمانو و همکاران^۳ (۲۰۲۰) مفهوم «بازار سرمایه انسانی» را به‌عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از بازار کار و عاملی تعیین‌کننده در توسعه نوآورانه اقتصاد در نظر گرفته‌اند. مطابق نتایج، شاخص‌هایی مانند توسعه بالقوه انسانی، توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات، و نوآوری جهانی به‌منظور توسعه یک اقتصاد نوآور تجزیه و تحلیل می‌شوند. در این مطالعه همچنین مدلی از مدیریت بازار سرمایه انسانی پیشنهاد شده است.

کریستانوویچ و همکاران^۴ (۲۰۲۲) استدلال می‌کنند که گذار به جامعه فراصنعتی جدید، اقتصاد دانش، جهانی‌سازی، اطلاعات‌محور به ظهور و رشد مدل‌های استخدام غیرمعمولی منجر شده است

1. Alderwas

2. Molaidino

3. Abdulrahmanova et al.

4. Kristanovic et al.

که با ویژگی‌هایی مانند استقلال، غیر استانداردسازی، مجازی‌سازی روابط کار، کاهش سهم نیروی کار فیزیکی و افزایش نقش خدمات مشخص می‌شود. جذب کارگران معمولی به سازمان‌ها اجازه می‌دهد تا در فضای اداری و کارکنان پشتیبانی صرفه‌جویی کنند، غیبت را کاهش و کارایی را افزایش دهند و به‌طور قابل توجهی دامنه جست‌وجوی کارمندان جدید را گسترش دهند. همچنین کمک می‌کند متخصصان از هر نقطه جهان جذب شوند. با این حال، همه شرکت‌های مدرن آماده استخدام کارکنان از راه دور نیستند؛ زیرا این بازار هنوز به‌طور کامل ساختاریافته نیست و هیچ مکانیسم جهانی و مؤثری برای جذب کارمندان وجود ندارد.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش بر اساس هدف، از نوع تحقیقات کاربردی و بر اساس رویکرد از نوع تحقیقات کیفی است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش مدیران، خبرگان و صاحب‌نظران حوزه مشاغل خانگی زنان روستایی است. این پژوهش به دنبال اطلاعات تخصصی درباره شناسایی فرصت‌ها و چالش‌های اقتصاد دیجیتال در مشاغل خانگی زنان روستایی است لذا، انتخاب افراد بر اساس نمونه‌گیری هدفمند قضاوتی، از دوازده نفر انجام گرفته و پاسخ‌دهندگان، آشنا به مشاغل خانگی زنان روستایی و دارای سوابقی در این حوزه هستند. حد کفایت نمونه‌گیری از قاعده اشباع نظری پیروی می‌کند. اشباع داده یا اشباع نظری رویکردی است که در پژوهش‌های کیفی، محقق بر مبنای آن تصمیم می‌گیرد که از جمع‌آوری اطلاعات بیشتر صرف نظر کرده و اطلاعات جدیدی به تعریف خصوصیات طبقه وارد تحقیق نمی‌شود (Ranjbar et al., 2012). برای توسعه چارچوب داده‌ها، پس از جمع‌آوری با روش تحلیل مضمون سه‌سطحی (فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه) مفهوم‌سازی شد.

۳-۱. محاسبه پایایی و روایی

برای محاسبه پایایی مصاحبه با روش توافق درون موضوعی یا دو کدگذار (ارزیاب)، از یک خبره که بر موضوع این تحقیق اشراف داشت، درخواست شد تا به‌عنوان همکار پژوهش (کدگذار) در این پژوهش مشارکت کند. سپس محقق به همراه این همکار، سه مصاحبه را کدگذاری کرد و درصد توافق درون موضوعی که به‌عنوان شاخص پایایی تحقیق به کار می‌رود با استفاده از فرمول زیر محاسبه شد:

$$100\% \times \frac{\text{تعداد توافقات} \times 2}{\text{تعداد کل کدها}} = \text{درصد توافق درون موضوعی}$$

نتایج کدگذاری‌ها در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. محاسبه پایایی بین دو کدگذار

ردیف	کد مصاحبه	تعداد کدها	تعداد توافقات	پایایی بین دو کدگذار (درصد)
۱	P1	۲۳	۱۰	۸۶
۲	P4	۲۰	۷	۷۰
۳	P7	۹	۳	۶۶
	کل	۵۲	۲۰	۷۹

منبع: یافته‌های پژوهش

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، تعداد کل کدها که به‌وسیله محقق و همکار تحقیق به ثبت رسیده است ۵۲ و تعداد کل توافقات بین کدها ۲۵ است. پایایی بین دو کدگذار برای مصاحبه‌های انجام گرفته در این تحقیق با استفاده از فرمول ذکر شده ۷۹ درصد است. با توجه به اینکه میزان پایایی، بیش از شصت درصد است، قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها تأیید شد و می‌توان ادعا کرد که میزان پایایی تحلیل مصاحبه کنونی مناسب است. برای تأمین روایی پژوهش نیز تلاش شد از افرادی به‌عنوان نمونه آماری استفاده شود که از دانش و تخصص لازم در بستر پژوهش برخوردار باشند. همچنین مداخله محققان در تحقیق به حداقل برسد و نیز نتیجه کدگذاری به تعدادی از خبرگان ارجاع و تأیید نهایی آن‌ها در خصوص چارچوب استخراجی اخذ شود.

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل متن مصاحبه از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. مضمون بیانگر اطلاعات مهمی درباره داده‌ها و پرسش‌های پژوهش است و تا حدی معنی و مفهوم الگوی موضوع در مجموعه‌ای از داده‌ها را نشان می‌دهد (Clarke & Braun, 2006). همچنین مراحل مختلفی برای انجام تحلیل مضمون معرفی شده است. در این مقاله، روش شش مرحله‌ای براون و کلارک که فرایند گام‌به‌گام و جامع برای تحلیل مضمون است تبیین می‌شود. مرحله اول آشنایی با داده‌ها است، شامل بازخوانی مکرر داده‌ها و خواندن داده‌ها به صورت فعال. مرحله دوم ایجاد کدهای اولیه است. کدها یک ویژگی داده را بیان می‌کند که از نظر تحلیلگر جالب است. در این مقاله ۶۲ کد اولیه استخراج شد. مرحله سوم جست‌وجوی مضمون‌ها شامل دسته‌بندی کدهای مختلف در قالب مضمون‌های بالقوه و مرتب کردن کدهای پایه در قالب مضمون‌های مشخص است که در نتیجه آن ده مضمون به دست آمده است. مرحله چهارم بازبینی مضمون‌ها شامل دو مرحله بازبینی و تصفیه است که اعتبار مضمون‌ها در رابطه با مجموعه داده‌ها بررسی می‌شود و مضامین سازمان‌دهنده شکل می‌گیرد. مرحله پنجم تعریف و نام‌گذاری مضمون‌ها است و زمانی شروع می‌شود که نقشه‌ای رضایت‌بخش از مضمون‌ها وجود داشته باشد. در این مقاله دو مضمون اصلی بر مبنای هدف تحقیق نام‌گذاری شد.

مرحله ششم تهیه گزارش است. نگارش گزارش نهایی زمانی صورت می‌گیرد که مضمون‌های خوب کارشده و آبدیده ایجاد شده است (Clarke & Braun, 2006).

جدول ۲. نمونه‌ای از کدهای استخراج‌شده از مصاحبه

ردیف	نکات کلیدی	کدگذاری
۱	علاقه کارکنان به استفاده از شیوه‌های سنتی در انجام کارها و نبود فرهنگ درست استفاده از فناوری و فناوری اطلاعات	مقاومت در برابر تغییر رویکردهای کلاسیک توسعه مشاغل به وسیله زنان
۲	مانع اصلی‌ای که وجود دارد، سرعت پایین اینترنت در مناطق روستایی و نبود منابع مالی کافی برای به کارگیری فناوری‌ها و فناوری‌های جدید است.	عدم سرعت بالا و پهنای باند نامطلوب اینترنت
۳	نیاز به متخصص به کارگیری فناوری مربوط و کمبود افراد متخصص	نبود آموزش و آگاهی بخشی به زنان شاغل نبود نیروی کار ماهر زن
۴	ممکن است فناوری‌های دیجیتال سبب شود صاحبان مشاغل به کارهای غیرقانونی روی بیاورند.	معاملات غیرقانونی
۵	اگر شرایط و زیرساخت‌های فرهنگی، اقتصادی و مالی مهیا باشد، معمولاً استفاده می‌کنند.	عدم توسعه زیرساخت‌های فناورانه
۶	از جمله عواملی که می‌توان در این زمینه نام برد عبارت‌اند از: هزینه‌بر بودن، آشنایی نداشتن صاحبان مشاغل از فناوری‌های دیجیتال، نبودن منابع و زیرساخت‌های مناسب	نبود آموزش و آگاهی بخشی به زنان شاغل

منبع: یافته‌های پژوهش

۴. یافته‌ها

براساس نتایج تجزیه و تحلیل، چالش‌ها و فرصت‌های اقتصاد دیجیتال در مشاغل روستایی شامل دو مضمون فراگیر و محوری، ده مضمون سازمان‌دهنده و ۵۲ مضمون پایه است. فرصت‌های پیش‌روی اقتصاد دیجیتال در مشاغل روستایی با پنج مضمون سازمان‌دهنده و ۲۱ مفهوم پایه شامل مواردی از قبیل ارزش‌آفرینی شغلی، همگرایی فناوری با اهداف اقتصادی، مشتری‌محوری جهانی، قابلیت شبکه‌سازی، تاب‌آوری مشاغل هستند که قابلیت تبدیل به ارزش بالقوه را در اجرای اقتصاد دیجیتال فراهم می‌کنند.

مضمون چالش‌ها و عوامل دخیل بر اقتصاد دیجیتال در مشاغل روستایی، به چالش‌ها و مشکلات و عوامل دخیل در آن که بر اجرای فناوری‌های دیجیتال تأثیر دارد اشاره می‌کند. دسته‌های مفهومی مرتبط با مضمون چالش‌ها شامل پنج مضمون سازمان‌دهنده و ۳۱ مفهوم اولیه است که عبارت‌اند از: شکاف‌های فرایندی دیجیتال، ایجاد اقتصاد سیاه برای مشاغل روستایی، اثرات نامطلوب اجتماعی، جنبه‌های فرهنگی و مخاطرات فناورانه که اجرای اقتصاد دیجیتال را سخت‌تر می‌کنند.

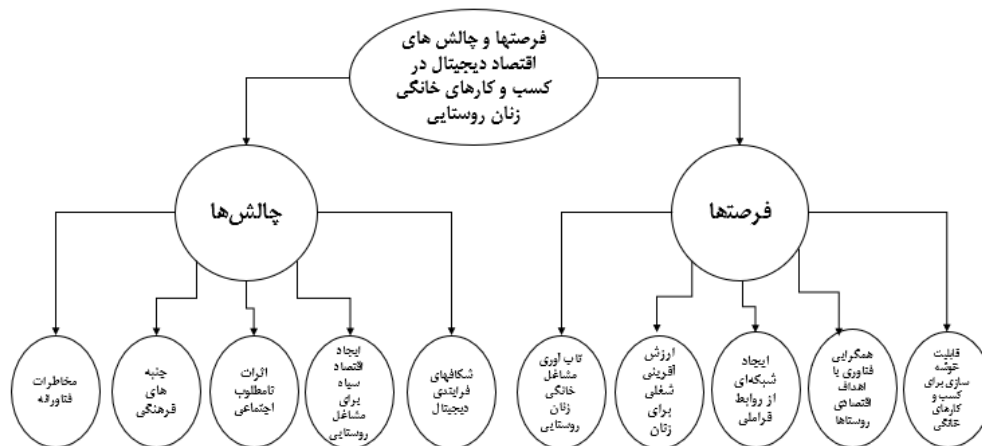
جدول ۳. استخراج کدهای گزینشی، مضامین فرعی و اصلی

مضامین اصلی (فراگیر)	مضامین فرعی (سازمان دهنده)	کدهای گزینشی مضامین اولیه (پایه)	
فرصت‌ها	قابلیت خوشه‌سازی برای کسب و کارهای خانگی	همکاری بین اعضای زنجیره تأمین	
		انتقال و توزیع سریع خدمات	
		ایجاد جو مشارکتی بین زنان شاغل	
		افزایش اطلاعات زنان شاغل	
	همگرایی فناوری با اهداف اقتصادی روستاها	رشد اقتصادی در مناطق روستایی	
		تسهیل مبادلات	
		ردیابی هوشمند معاملات	
		سرعت بالای پردازش تراکنش‌های مالی	
	ایجاد شبکه‌ای از روابط فراملی	افزایش کارایی اقتصادی	افزایش درآمد
			مدل‌های فروش آنلاین
سرمایه‌گذاری بین‌المللی			
ارائه کالاها و خدمات با کیفیت			
ارزش‌آفرینی شغلی برای زنان	دسترسی به بازارهای متنوع	بهبود رفاه زندگی	
		ارتقای جایگاه مشاغل زنان روستایی	
		ارائه خدمات مستقیم و بدون واسطه	
		جهانی‌شدن کسب و کار	
تاب‌آوری مشاغل خانگی زنان روستایی	انعطاف‌پذیری مشاغل روستایی	بهره‌مندی از امتیازات کار خانوادگی برای زنان	
		چابکی مشاغل بین زنان روستایی	
		بازطراحی نظام شغلی زنان روستایی	
		عدم سرعت بالا و پهنای باند نامطلوب اینترنت	
چالش‌ها	شکاف‌های فرایندی دیجیتال	کاهش و ازدست‌دادن کنترل بر مشاغل	
		مقاومت در برابر تغییر رویکردهای کلاسیک توسعه مشاغل در روستاها	
		افزایش هزینه‌های راه‌اندازی اینترنت پرسرعت در مناطق روستایی	
	ایجاد اقتصاد سیاه برای مشاغل روستایی	عدم پیروی از قوانین و مقررات دولتی	معاملات غیرقانونی
			تولید کالاهای تقلبی
			عدم پرداخت مالیات
روی آوردن به مشاغل غیرقانونی			

مضامین اصلی (فراگیر)	مضامین فرعی (سازمان‌دهنده)	کدهای گزینشی مضامین اولیه (پایه)	
چالش‌ها	اثرات نامطلوب اجتماعی	تغییر در الگوی مصرف و تولید روستاییان	
		مهاجرت روستاییان	
		عدم نیاز به نیروی کار	
		مقاومت در برابر تغییر	
	جنبه‌های فرهنگی	جنبه‌های فرهنگی	نبود آموزش و آگاهی‌بخشی به صاحبان مشاغل
			تضعیف مدل‌های سنتی برای مشاغل با قدمت بالا
			ضعف دانش و آگاهی
			نبود نیروی کار ماهر
	مخاطرات فناوریانه	مخاطرات فناوریانه	نبود فرهنگ استفاده از فناوری‌های مشارکتی
			عدم توسعه زیرساخت‌های فناوریانه
			سطح سواد پایین و مدرن‌گریزی
			ابهام صاحبان مشاغل در کاربرد فناوری‌ها در توسعه شغلشان
		ضعف استفاده از فناوری‌های نوین و نوظهور	

۴-۱. چارچوب مفهومی

براساس تحلیل داده‌های کیفی، مدل تأثیر اقتصاد دیجیتال بر مشاغل خانگی زنان روستایی شناسایی شد. این کدها به صورت یک چارچوب مفهومی در اختیار یازده تن از خبرگان (سه نفر از استادان دانشگاهی، چهار نفر از مدیران تعاونی‌های روستایی و چهار نفر از فعالان کسب‌وکارهای خانگی روستایی) قرار گرفت و از آن‌ها به وسیله یک پرسشنامه درخصوص تمامی دسته‌بندی‌های موجود در این چارچوب نظرسنجی شد. پس از جمع‌آوری نظرات خبرگان و استفاده از راهنمایی‌های آن‌ها، چارچوب نهایی اصلاح و به صورت شکل ۱ ارائه شد.

شکل ۱. مدل نقش اقتصاد دیجیتال در توسعه کسب و کارهای خانگی زنان روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش

۵. بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش برای حمایت از رشد کسب و کارهای خانگی زنان روستایی در عصر دیجیتال و جهت‌های تحقیقاتی آینده در اقتصادهای دیجیتال روستایی است. رشد سریع اقتصاد دیجیتال و به‌ویژه همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ استفاده از فناوری دیجیتال را گسترش داده و برای تطبیق کسب و کارهای خانگی زنان روستایی و سیاست‌های دولت‌ها نیاز مبرم ایجاد کرده است. بسیاری از کسب و کارهای خانگی زنان روستایی به دلیل شکاف دیجیتالی و محدودیت ناشی از آن، از نظر دیجیتالی در محرومیت قرار گرفته‌اند. آن‌ها ممکن است برای ادامه و تداوم شغلشان با شرایط چالش‌برانگیز تجاری مواجه شوند. علاوه بر این، نیروی کار زن در مناطق روستایی فاقد انعطاف لازم در بازارهای کار برای سازگاری است. این نشان می‌دهد کسب و کارهای خانگی زنان روستایی باید از فناوری استفاده کند و برنامه‌های آموزشی را ارتقا دهد تا خود را با مجموعه‌ای از مهارت‌های مناسب تجهیز کند؛ بنابراین، در طول تحول دیجیتال سریع، نه تنها باید سرمایه‌گذاری فوری در اتصال و شبکه‌های دیجیتال برای مشاغل روستایی که خدمات دیجیتالی آن‌ها کم است در نظر گرفت، بلکه باید مهارت‌ها و سواد دیجیتالی را افزایش داد و به جذب نوآوری‌های دیجیتال جدید کمک کرد. مهم‌تر از آن، برنامه حمایتی دولت باید انواع مناسب اتصالات پهن‌بند را برای مکان‌های جغرافیایی خاص (مانند فناوری ماهواره‌ای برای برخی مناطق روستایی و دورافتاده که شبکه‌های کابلی و

فناوری‌های تمام‌فیبر در دسترس نیست) در نظر بگیرد تا بتواند پهنای باند کافی را فراهم کند. کسب‌وکارهای خانگی، زنان روستایی را با خدمات شبکه مناسب و همچنین کاهش هزینه‌های بالای ارائه در مناطق بسیار دورافتاده مرتبط نگه می‌دارد.

این پژوهش برای پاسخ به این سؤال که «فرصت‌ها و چالش‌های اقتصاد دیجیتال در کسب‌وکارهای روستایی کدام‌اند، انجام شد و بر دو جنبه اصلی تمرکز کرد که عبارت‌اند از: چالش‌های اقتصاد دیجیتال در مشاغل روستایی و فرصت‌های اقتصاد دیجیتال در مشاغل روستایی. مطابق یافته‌ها، فرصت‌ها به این ترتیب مفهوم‌سازی شدند: قابلیت خوشه‌سازی برای کسب‌وکارهای خانگی، همگرایی فناوری با اهداف اقتصادی روستاها، ایجاد شبکه‌ای از روابط فراملی، ارزش‌آفرینی شغلی برای زنان، تاب‌آوری مشاغل خانگی زنان روستایی.

قابلیت خوشه‌سازی: فناوری دیجیتال می‌تواند فضای همکاری آنلاین و فعالیت‌های خوشه‌بندی تجاری را تسهیل کند و به کسب‌وکارهای زنان روستایی فرصتی برای همکاری و تبادل دانش بدهد. این مفهوم با یافته‌های مریل و همکاران (۲۰۲۱) و تیواسینگ (۲۰۲۱) همسو است که با استفاده از نظرسنجی طولانی‌مدت کسب‌وکارهای کوچک در بریتانیا، نشان می‌دهند عضویت در شبکه‌های کسب‌وکار آنلاین (به‌عنوان مثال، لینکدین) می‌تواند به مشاغل زنان روستایی کمک کند تا عملکرد تجاری و فروش خود را افزایش دهند (Tiwasing, 2021). این امر بر اهمیت فعالیت‌های خوشه‌بندی کسب‌وکار آنلاین و سرمایه اجتماعی دیجیتال در توسعه عملکرد کسب‌وکار زنان روستایی تأکید می‌کند. کسب‌وکارهای روستایی باید تشویق شوند تا از این فعالیت‌های آنلاین برای به‌دست‌آوردن مزایای تجاری بیشتر مانند آموزش، تأمین مالی، حمایت مالی و... استفاده کنند (مول و همکاران، ۲۰۱۷).

همگرایی فناوری با اهداف اقتصادی: ابزارها و خدمات دیجیتالی مانند تجارت الکترونیک می‌توانند نقشی محوری در کمک به کسب‌وکارهای زنان روستایی برای صادرات داشته باشند. طبق یافته‌های جدید ویلسون و همکاران (۲۰۱۸)، علاوه بر این، درصد ناچیزی از تمام مشاغل روستایی محصولات یا خدمات خود را به‌صورت آنلاین، چه از طریق وبسایت خود یا یک وبسایت شخص ثالث به فروش می‌رسانند. به‌طور خاص، دو بخش برتر برای مشاغل روستایی که از تجارت الکترونیک استفاده می‌کنند، خرده‌فروشی و صنایع غذایی و مسکن هستند که با نتایج این مطالعه همخوانی دارد.

شبکه‌ای از روابط فراملی: فناوری‌های دیجیتال همچنین به کاهش هزینه‌ها و بهبود دسترسی به بازارهای خارجی کمک می‌کنند (فیلیپسون و همکاران، ۲۰۱۹) و توسعه اقتصادی در کسب‌وکارهای

زنان روستایی و جوامع محلی را افزایش می‌دهند؛ این مفهوم با یافته‌های فیلیپسون و همکاران (۲۰۱۹) همخوانی دارد.

ارزش‌آفرینی شغلی برای زنان: در گذشته روستاییان نمی‌توانستند بدون واسطه محصول، خدمت و کالای خود را به دیگران ارائه کنند، اما اقتصاد دیجیتال شرایطی را فراهم کرده تا زنان فعال در حوزه کسب‌وکارهای روستایی بتوانند محصولات خود را بی‌واسطه در اختیار مصرف‌کننده قرار دهند و چرخه معیوب واسطه‌ها حذف شوند و این ارزش‌افزوده مناسبی برای مشاغل روستاییان است. این یافته در راستای یافته‌های ایپسن و همکاران (۲۰۲۰) است که بیان می‌کند در صورتی که سازمان‌ها پشتیبانی دیجیتال و تکنولوژیکی را برای کارکنان خود در نظر بگیرند، اقتصاد دیجیتال می‌تواند برای رفاه و عملکرد ایشان مفید باشد.

تاب‌آوری مشاغل خانگی؛ نشان می‌دهد فناوری دیجیتال و اتصال می‌تواند به مشاغل زنان روستایی، انعطاف‌پذیری مکان ارائه دهد که به غلبه بر محدودیت‌های تحرک کمک می‌کند. این یافته با مقاله گرین و همکاران (۲۰۲۰) همخوانی دارد. این الگوی کاری انعطاف‌پذیر (به‌عنوان مثال، کار در خانه) می‌تواند مزایای زیست‌محیطی و اجتماعی مهمی را در کنار مزایای تجاری به همراه داشته باشد (گرین و همکاران، ۲۰۲۰).

چالش‌های اقتصاد دیجیتال در مشاغل روستایی: شکاف‌های فرایندی دیجیتال، ایجاد اقتصاد سیاه برای مشاغل روستایی، اثرات نامطلوب اجتماعی، جنبه‌های فرهنگی، مخاطرات فناورانه. شکاف‌های فرایندی دیجیتال: پیشرفت‌های اتصال به اینترنت فعلی (و آینده) می‌تواند فرصت‌های دیجیتالی را برای مشاغل زنان روستایی از بسیاری جهات فراهم کند تا چالش‌های مرتبط با دوربودن را برطرف کنند که با یافته‌های کاوی و همکاران (۲۰۲۰) هم‌راستا است. بسیاری از کسب‌وکارهای زنان روستایی به دلیل شکاف دیجیتالی و محرومیت ناشی از آن، از نظر دیجیتالی در محرومیت قرار گرفته‌اند. آن‌ها ممکن است برای یافتن کارکنانی با مهارت‌های مناسب و با شرایط چالش‌برانگیز تجاری مواجه شوند. علاوه بر این، نیروی کار در مناطق روستایی فاقد مهارت یا انعطاف در بازارهای کار برای سازگاری است. این نشان می‌دهد کسب‌وکارهای زنان روستایی باید از فناوری استفاده کنند و برنامه‌های آموزشی را ارتقا دهند تا کارگران خود را با مجموعه‌ای از مهارت‌های مناسب تجهیز کنند.

ایجاد اقتصاد سیاه برای مشاغل روستایی: اقتصاد سیاه از نظر مفهومی شامل آن دسته از فعالیت‌هایی است که به‌طور غیرقانونی انجام می‌شود و در جایی ثبت نمی‌شود (اسفندیاری، ۱۳۸۱):

بنابراین اقتصاد دیجیتال در مناطق روستایی می‌تواند به دلیل نبود آموزش و آگاهی، تبعات غیرقانونی داشته باشد. این یافته با یافته‌های پژوهش پورموسوی و همکاران (۱۳۹۲) همخوانی دارد.

اثرات نامطلوب اجتماعی: فناوری دیجیتال و اتصال پهنای باند می‌تواند به سرعت مهاجرت روستا به شهر، به‌ویژه جوانان بینجامد و مشاغل جدید را جایگزین مشاغل سنتی روستایی کند. این مورد با یافته‌های فیلیپسون و همکاران (۲۰۱۹) مطابقت دارد. همچنین آرتون و افلک (۲۰۱۰) بیان می‌کنند که مهاجرت جوانان روستایی به مناطق شهری در جست‌وجوی آموزش عالی و محیط‌های اجتماعی پرنشاط‌تر یک مسئلهٔ دیرینه برای کسب‌وکارهای روستایی است.

جنبه‌های فرهنگی: مشاغل زنان در مناطق روستایی به دلیل محدودیت در مهارت‌ها و قابلیت‌های مربوط به فناوری، به‌ویژه در برابر فناوری دیجیتال آسیب‌پذیر است. طبق یافته‌های ویلیامز و همکاران (۲۰۱۶) در راستای این پژوهش اگر ایشان سرمایهٔ انسانی با مهارت‌های دیجیتال ضروری را نداشته باشند و ندانند چگونه از فناوری‌های دیجیتال به‌طور مؤثر استفاده کنند، آگاهی دیجیتال کم می‌شود که به‌نوبهٔ خود به سرمایه‌گذاری‌های بیشتر به کسب‌وکار آسیب می‌زند.

مخاطرات فناورانه؛ ارائهٔ خدمات دیجیتال و باند پهن کم‌هزینه برای شرکت‌های روستایی: سرمایه‌گذاری‌های دیجیتال باید از اثربخشی مداخلات بازار بخش عمومی در توسعهٔ زیرساخت‌های پهنای باند اطمینان حاصل کند. این یافته با تحقیق ویلیامز و همکاران (۲۰۱۶) همخوانی دارد.

۶. پیشنهادها

با توجه به نتایج، برای حمایت از کسب‌وکارهای خانگی زنان روستایی در دنیای دیجیتال می‌توانیم توصیه‌های زیر را برای بخش خصوصی و دولتی برای حمایت از مشاغل روستایی ارائه کنیم:

- رسیدگی به منافع عمومی و خصوصی در زمینه‌های دسترسی، اتصال، طراحی، توان مالی، ظرفیت‌سازی، زیرساخت‌ها و نوآوری، اول از همه برای حل نابرابری‌های دیجیتال منطقه‌ای و ارائهٔ خدمات دیجیتال و دسترسی روستاییان به اینترنت، سرمایه‌گذاری‌های دیجیتال باید توسعهٔ زیرساخت‌های اینترنتی را تضمین کند. دوم، بررسی ما به نقش آموزش دیجیتال هوشمند و توسعهٔ مهارت‌ها از طریق سازمان‌های دولتی محلی-منطقه‌ای اشاره می‌کند. این امر می‌تواند به کسب‌وکارهای خانگی زنان روستایی کمک کند تا سطح مهارت‌های دیجیتال را در کسب‌وکار خود بهبود بخشند؛
- برجسته‌سازی سیاست‌های استفاده از فناوری‌های دیجیتال برای دستیابی به حفظ و تقویت مشاغل خانگی زنان در روستاها؛

- بررسی نقش سیاست‌ها و چارچوب‌های قانونی برای اطمینان یافتن از حفظ حریم خصوصی و امنیت زنان در دنیای دیجیتال؛
- ایجاد تجارت الکترونیک و فعالیت‌های خرده‌فروشی آنلاین برای بین‌المللی‌شدن و فرصت‌های بازاریابی بیشتر برای کسب‌وکارهای خانگی زنان روستایی از جمله امکان استفاده از وبسایت‌های تجارت الکترونیک.

از دیدگاه راهبردی، بازنگری در سیاست‌ها و راهبردهای موجود با تمرکز بر ایجاد مشاغل قوی در روستاها برای حمایت از رشد دیجیتال و سرمایه‌گذاری برای آینده کسب‌وکارهای روستایی، پس از همه‌گیری کووید ضروری است.

مانند هر کار تحقیقاتی، تحقیقات ما ممکن است دارای نقاط ضعفی باشد. در میان آن‌ها مواردی وجود دارند که به وسیله انتخاب‌های نویسندگان ایجاد می‌شوند. انتخاب‌های ما از نظر معیارهای گنجاندن و حذف ممکن است محدودیت‌های خاصی داشته باشد؛ برای مثال با توجه به اینکه مقالات منتشرشده به زبان انگلیسی بود، دسترسی به منابع علمی جالب برای تجزیه و تحلیل را محدود می‌کرد، به‌ویژه به زبان‌های فرانسوی، اسپانیایی و چینی. علاوه بر این، دسترسی به افراد خبره در حوزه مشاغل خانگی زنان روستایی بسیار به‌سختی صورت گرفت. این پژوهش با استفاده از نظریه تحلیل مضمون اجرا شده و به سایر محققان توصیه می‌شود از روش‌های کلاسیک (چارماز) استفاده کنند. پژوهش موجود به دلیل اینکه برای اولین بار بررسی شده، نیازمند آن است که به کسب‌وکارهای خانگی زنان روستایی از دید و زاویه‌ای متفاوت (مثلاً پیامدهای فرهنگی و اجتماعی اقتصاد دیجیتال) نگاه شود. آزمون مدل به‌دست‌آمده در این مطالعه در قالب یک پژوهش کمی به‌منظور تجزیه و تحلیل و اندازه‌گیری تأثیر هر یک از مقوله‌های شناسایی شده بر موفقیت زنان در کسب‌وکارهای روستایی پیشنهاد می‌شود.

تعارض منافع

در این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

References

- Abdurakhmanova, G., Shayusupova, N., Irmatova, A., & Rustamov, D. (2020). The role of the digital economy in the development of the human capital market. *Архив Научных Исследований*, 25.
<https://doi.org/10.37200/V24I7/18941>

- Amirani, M. H. (2010). The establishment of industry in the village in the productivity of the agricultural sector. *Jihad*, 42, 216-271. (In Persian)
- Atasoy, H. (2013). The effects of broadband internet expansion on labor market outcomes. *ILR Review*, 66(2), 315-345.
<https://doi.org/10.1177/001979391306600202>
- Athique, A. (2020). Integrated commodities in the digital economy. *Media, Culture and Society*, 42(4), 554-570.
<https://doi.org/10.1177/0163443719861815>
- Atterton, J., & Affleck, A. (2010). Rural businesses in the North East of England: final survey results. *Centre for Rural Economy Research Report*.
<https://www.ncl.ac.uk/media/wwwnclacuk/centreforruraleconomy/files/research-report-31.pdf>
- Barefoot, K., Curtis, D., Jolliff, W., Nicholson, J. R., & Omohundro, R. (2018). Defining and measuring the digital economy. *US Department of Commerce Bureau of Economic Analysis*: Washington, DC, USA 6-11.
- Bowen, R., & Morris, W. (2019). The digital divide: Implications for agribusiness and entrepreneurship. Lessons from Wales. *Journal of Rural Studies*, 72, 75-84. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.10.031>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Campopiano, G., De Massis, A., Rinaldi, F. R., & Sciascia, S. (2017). Women's involvement in family firms: Progress and challenges for future research. *Journal of Family Business Strategy*, 8(4), 200-212.
<https://doi.org/10.1016/j.jfbs.2017.09.001>
- Castellacci, F., & Tveito, V. (2018). Internet use and well-being: A survey and a theoretical framework. *Research policy*, 47(1), 308-325.
<https://doi.org/10.1016/j.respol.2017.11.007>
- Cowie, P., Townsend, L., & Saleminck, K. (2020). Smart rural futures: will rural areas be left behind in the 4th industrial revolution? *Journal of Rural Studies*, 79, 169-176. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2020.08.042>
- DEFRA (2021). Statistics Digest of Rural England. Retrieved from: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/984879/Businesses_March_2021_final_with_cover_page.pdf (Accessed 14 December 2021)

- Discua Cruz, A., Hamilton, E., Campopiano, G., L., & Jack, S. (2022). Women's entrepreneurial stewardship: The contribution of women to family business continuity in rural areas of Honduras. *Journal of Family Business Strategy*. <https://doi.org/10.1016/j.jfbs.2022.100505>
- Duffy, B. E., & Pruchniewska, U. (2017). Gender and self-enterprise in the social media age: A digital double bind. *Information, Communication & Society*, 20(6), 843-859. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1291703>.
- Dy, A. M., Marlow, S., & Martin, L. (2017). A Web of opportunity or the same old story? Women digital entrepreneurs and intersectionality theory. *Human Relations*, 70(3), 286-311. <https://doi.org/10.1177/0018726716650730>
- Dy, A. M., Martin, L., & Marlow, S. (2018). Emancipation through digital entrepreneurship? A critical realist analysis. *Organization*, 25(5), 585-608. <https://doi.org/10.1177/1350508418777891>
- Elias, A. S., Gill, R., & Scharff, C. (2017). Aesthetic labour: beauty politics in neoliberalism. In: *Aesthetic Labour*. Palgrave Macmillan UK, pp. 3-49. https://link.springer.com/chapter/10.1057/978-1-137-47765-1_1#chapter-info
- Esfandiari, A. A., & Jamal Manesh, A. (2002). Underground economy and its impact on the national economy. *Economic Research Paper*, 2(6), 13-48. https://joer.atu.ac.ir/article_3183.html (In Persian)
- Falk, M., & Hagsten, E. (2021). Impact of high-speed broadband access on local establishment dynamics. *Telecommunications Policy*, 45(4), 102104. <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2021.102104>
- Fathian, M., & Mahdavi Noor, H. (2011). *Fundamentals of Information Technology Management*. Tehran: Iran University of Science and Technology Publications. (In Persian)
- Fitz-Koch, S., Cooper, S., & Discua Cruz, A. (2019). Entrepreneurship and rural family identity: Understanding portfolio development in a family farm business. In *The Family Business Group Phenomenon* (pp. 353-383). Palgrave Macmillan, Cham. <https://doi.org/10.1002/sej.1237>
- Freeman, J., & Park, S. (2015). Rural realities: Digital communication challenges for rural Australian local governments. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 9(4), 465-479. <https://doi.org/10.1108/TG-03-2015-0012>

- Green, N., Tappin, D., & Bentley, T. (2020). Working from home before, during and after the Covid-19 pandemic: implications for workers and organisations. *New Zealand Journal of Employment Relations*, 45(2), 5-16. <https://search.informit.org/doi/abs/10.3316/informit.776939020713956>
- Kelly, G., & McAdam, M. (2023). Women entrepreneurs negotiating identities in liminal digital spaces. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 47(5), 1942-1970. <https://doi.org/10.1177/10422587221115363>
- Kryshtanovych, S., Prosovykh, O., Panas, Y., Trushkina, N., & Omelchenko, V. (2022). Features of the Socio-Economic Development of the Countries of the World under the influence of the Digital Economy and COVID-19. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(1), 9-14. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.4.27>
- Mobini Dehkordi, G., & Danesh, M. (2021). Analyzing Iran's digital economy with a future research approach based on the Steep (v) trend analysis model and scenario planning. *Strategic management and future research*, 4(1), 25-64. http://journal.tolouemehr.ac.ir/article_139389.html
- Mobini-Dehkordi, A., & Daneshi, M. (2021). Analyzing Iran's digital economy with a future research approach based on the Steep (v) trend analysis model and scenario planning. *Strategic Management and Future Research*, 4(1), 25-64. <http://journal.tolouemehr.ac.ir/?action=xml&issue=19121> (In Persian)
- Moradi, M. A., & Hedayati, M. (2019). Designing the evolutionary model of Iran's transition to the digital economy. *Economic Journal*, 18(68), 219-251. <https://doi.org/10.22054/joer.2018.8692> (In Persian)
- Mulaydinov, F. (2021). Digital Economy Is A Guarantee Of Government And Society Development. *Ilkogretim Online*, 20(3), 1474-1479. <http://dx.doi.org/10.17051/io.2015.85927>
- Nazimi, M. (2017). A look at the phenomenon of digital consumption in virtual space. *Rahyaft*, 64, 11-31. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.10272690.1395.26.64.6.5> (In Persian)
- Nouri, M., & Tabatabainia, S. B. (2019). Factors affecting the growth of the digital economy, its opportunities and threats, and the appropriate strategies of the Islamic Republic of Iran. *Defense Economics Quarterly*, 4(11), 117-147. <https://dorl.net/doi/20.1001.1.25382454.1398.4.11.5.4> (In Persian)

- Nurainejad, M. (2007). Digital Divide. *World Media Journal*, 1(2), 9. (In Persian)
- Philip, L., & Williams, F. (2019). Remote rural home based businesses and digital inequalities: Understanding needs and expectations in a digitally underserved community. *Journal of Rural Studies*, 68, 306-318.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2018.09.011>
- Phillipson, J., Gorton, M., Maioli, S., Tiwasing, P., Newbery, R., & Turner, R. (2017). *Small rural firms in English regions: Analysis and key findings from the UK Longitudinal Small Business Survey*, 2015.
- Phillipson, J., Tiwasing, P., Gorton, M., Maioli, S., Newbery, R., & Turner, R. (2019). Shining a spotlight on small rural businesses: How does their performance compare with urban?. *Journal of Rural Studies*, 68, 230-239.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2018.09.017>
- Pourmousavi, S. M., Amini, M., & Keikha, M. (2013). The Impact of Black Economy on Poverty in Urban Areas in Iran. *MJSP*, 17(3), 45-62.
<http://hsmmsp.modares.ac.ir/article-21-5936-fa.html> (In Persian)
- Ranjbar, H., Haqdoost, A. A., Salasali, M., Khoshdel, A., Soleimani, M. A., & Bahrami, N. (2013). Sampling in qualitative research: a guide to getting started. *Scientific Research Journal of the University of Medical Sciences of the Islamic Republic of Iran Army*, 3(10), 250-238. (In Persian)
- Ranjbar, H., Haqdoost, A. A., Salasali, M., Khoshdel, A., Soleimani, M. A., & Bahrami, N. (2013). Sampling in qualitative research: A guide to getting started. *Scientific Research Journal of the University of Medical Sciences of the Islamic Republic of Iran Army*, 3(10), 250-238. (In Persian)
- Roberts, E., Beel, D., Philip, L., & Townsend, L. (2017). Rural resilience in a digital society. *Journal of Rural Studies*, 54, 355-359.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.06.010>
- Roberts, E., Beel, D., Philip, L., Townsend, L., 2017. Rural resilience in a digital society: Editorial. *J. Rural Stud.* 54, 355–359.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.06.010>
- Salemink, K., Strijker, D., & Bosworth, G. (2017). Rural development in the digital age: A systematic literature review on unequal ICT availability, adoption, and use in rural areas. *Journal of Rural Studies*, 54, 360-371.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2015.09.001>
- Stead, V. (2017). Belonging and women entrepreneurs: Women's navigation of gendered assumptions in entrepreneurial practice. *International Small*

Business Journal, 35(1), 61–77.

<https://doi.org/10.1177/0266242615594413>

Steiner, A., & Teasdale, S. (2019). Unlocking the potential of rural social enterprise. *Journal of Rural Studies*, 70, 144-154.

<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2017.12.021>

Tims, A. (2020). “BT Broadband Bills Could Reach £100,000 for Rural Users”, the Guardian, 14 September.

<https://www.theguardian.com/money/2020/sep/14/bt-broadband-bills-could-reach-100000-for-rural-users> (Accessed 5 December 2021)

Tiwasing, P. (2021). Social media business networks and SME performance: A rural–urban comparative analysis. *Growth and Change*, 52(3), 1892-1913.

<https://doi.org/10.1111/grow.12501>

Tiwasing, P., Clark, B., & Gkartzios, M. (2022). How can rural businesses thrive in the digital economy? A UK perspective. *Heliyon*, e10745.

<https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e10745>

Townsend, L., Wallace, C., Smart, A., & Norman, T. (2016). Building virtual bridges: How rural micro-enterprises develop social capital in online and face-to-face settings. *Sociologia Ruralis*, 56(1), 29-47.

<https://doi.org/10.1111/soru.12068>

Tranos, E., Kitsos, T., & Ortega-Argiles, R. (2021). Digital economy in the UK: Regional productivity effects of early adoption. *Regional Studies in Marine Science*, 55(12), 1924–1938.

<https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1826420>

Tranos, E., Kitsos, T., & Ortega-Argilés, R. (2021). Digital economy in the UK: regional productivity effects of early adoption. *Regional Studies*, 55(12), 1924–1938. <https://doi.org/10.1080/00343404.2020.1826420>

Ughetto, E., Rossi, M., Audretsch, D., Lehmann, E.E., 2019. Female entrepreneurship in the digital era. *Small Bus. Econ.* 55 (2), 305–312.

<https://link.springer.com/article/10.1007/s11187-019-00298-8>

Warren, M. (2007). The digital vicious cycle: Links between social disadvantage and digital exclusion in rural areas. *Telecomm*, 31(6-7), 374–388. <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2007.04.001>

Williams, F., Philip, L., Farrington, J., & Fairhurst, G. (2016). ‘Digital by Default’ and the ‘hard to reach’: Exploring solutions to digital exclusion in remote rural areas. *Local Economy*, 31(7), 757-777.

<https://doi.org/10.1177/0269094216670938>

- Wilson, B., Atterton, J., Hart, J., Spencer, M., & Thomson, S. G. (2018). Unlocking the digital potential of rural areas across the UK. Report, Rural England and Scotland's Rural College. Retrieved from: <https://ruralengland.org/wp-content/uploads/2018/03/Unlocking-digital-potential-website-version-final.pdf> (Accessed on 14 October 2021)